

Papon, l'incòmode supervivent

El 8 d'octubre Maurice Papon, primer alt funcionari del règim de Vichy, serà jutjat per crims contra la humanitat. Amb una brillant carrera a l'administració, va arribar a ser ministre amb Giscard d'Estaing. En certa manera, França es jutja ella mateixa.

A vuitanta-set anys Maurice Papon és un home elegant, amb l'exquisida cortesia dels alts funcionaris francesos forjada en les infrangibles certeses del tecnòcrata. Comandant de la Legió d'Honor, va passar "modèlicament" per quatre règims, va prestar els seus serveis en una vintena de governs, va ser diputat gaullista, ministre del Pressupost sota la presidència de Valéry Giscard d'Estaing..., i ara compareix davant la justícia francesa, acusat de crims contra la humanitat.

La França real. El procés que s'obre aquesta setmana a l'Audiència de Bordeus contra Maurice Papon col·loca França davant del mirall en què durant cinquanta anys ha insistit a no mirar-se. Mig segle en què ha defugit el debat sobre el col·laboracionisme i el paper del règim de Vichy en l'holocaust. "La República mai no ha deixat d'existir. La França lliure, la França combatent, el Comitè Francès d'Alliberament Nacional l'han anat incorporant successivament. El règim de Vichy és nul i sense efecte". Aquestes paraules del general De Gaulle, tesi central del seu discurs del 25 d'agost de 1944, quan París acabava de ser alliberat, va establir la doctrina segons la qual la França real no va ser la de l'ocupació, sinó la de la resistència. Molts anys després, François Mitterrand —ell mateix amb un passat força tèrbol a Vichy— feia seva aquesta tesi.

Però entre 1940 i 1944 la França real era, en molts aspectes, la dels aplicats funcionaris de Vichy, la França de Maurice Papon. Papon va ingressar a l'administració de l'estat el 1935. Va començar a fer carrera amb el Front Popular, en diversos governs de l'esquerra. L'ocupació no va trencar la seva ascensió, ben al contrari: el març del 1941 va ser nomenat director del gabinet del

ses encara pitjors". Aquestes paraules són de Michel Slitinski, fill i germà de deportats per ordre de Papon, l'obstinació del qual ha permès l'obertura d'un procés en què es qüestionaran unes quantes certeses de la França oficial.

Marc-Olivier Baruch, autor d'un estudi sobre l'administració francesa entre el 1940 i el 1944, destaca "la rapidesa amb què els alts funcionaris, formats a l'escola de la República i els seus valors, van acceptar i després servir un estat d'extrema dreta, autoritari, antirepublicà i que, des de la seva instal·lació i sense que l'ocupant ho demanés, va violar les llibertats fonamentals". Per què aquest zel col·laborador? Marc-Olivier Baruch: "Els nous dirigents francesos han de demostrar als alemanys que són fiables, que controlen el país. En canvi, creuen que podran negociar el millor lloc possible per a França dins l'Europa hitleriana. Els funcionaris consideren realista aquesta política i l'apliquen, tot i que condueix inevitablement a la "síndrome del pont sobre el riu Kwai": com en la famosa pel·lícula, cal demostrar a l'amo que hom és fort fent molt més que no demana, i fins i tot anant més enllà d'allò que vol".

I, mentrestant, el gruix de la societat francesa, que mantenia —en proporcions variables— les distàncies tant amb l'ocupant com amb la resistència, com reaccionava? Per què va mostrar-se indiferent quan el govern de Vichy va promulgar —sense que els nazis li ho

Tant Lionel Jospin com Jacques Chirac han reconegut la responsabilitat dels francesos en les atrocitats comeses pel règim de Vichy.

"número dos" del ministeri de l'Interior de Vichy. El maig del 1942 ja era secretari general de la Prefectura de Bordeus, un càrrec delicat i d'alta responsabilitat política.

Va ser en l'exercici d'aquest càrrec que Maurice Papon va signar l'ordre de deportació de 1.560 jueus de Bordeus, amb la fredor administrativa de qui fa funcionar acuradament la màquina de l'estat. "Papon no era un botxí ni un torturador, però amb una estilogràfica es poden fer co-

demanessin, i gairebé com a regal de benvinguda— les primeres lleis antijueves, l'octubre del 1940?

Henri Amouroux, autor d'una dotzena de llibres sobre la vida dels francesos entre el 1940 i el 1944 afirma: “la indiferència s'explica per una multitud d'inquietuds personals després de la derrota i les seves conseqüències: als francesos, els preocupava saber si casa seva havia estat ocupada, saquejada o bombardejada o si podrien tornar a la feina. També s'explica per una propaganda antisemita que existia des de feia anys, de manera que les lleis d'octubre no van semblar tan ‘anormals’”.

Una productiva carrera. Quatre anys després, França era alliberada, els nazis, derrotats, i De Gaulle desterrava uns quants fantasmes convencent els francesos que havien estat ells els qui ho havien aconseguit. I Papon? Maurice Papon va obtenir l'imprescindible certificat de resistent per a continuar fent carrera al si de l'administració. La nova França necessitava funcionaris diligents, gent amb “sentit de l'estat”. Papon —primer sota la IV República, després amb la V— en va ser una peça destacada: prefecte de Còrsega, de Constantina (a l'Algèria aleshores francesa), prefecte de la policia de París, i ministre del govern de Raymond Barre, sota la presidència de Giscard d'Estaing.

El seu pas va deixar empremta: el 17 d'octubre del 1961 dos-cents algerians que havien participat en una manifestació van aparèixer ofegats al Sena. Uns mesos després, el 17 de febrer del 1962, una manifestació contra l'ultradretà OAS s'acabava amb una càrrega brutal de la policia en una estació del metro de París: vuit morts. En totes dues ocasions, el màxim responsable policíac de la capital francesa era Papon. Aquests dos fets mai no han tingut conseqüències judicials.

Ara Papon és jutjat per uns esdeveniments que van passar fa cinquanta-cinc anys. França ha canviat: tant el president de la Repú-



blica, el neogaullista Chirac (“la follia criminal de l'ocupant va ser secundada per francesos, per l'estat francès”), com el primer ministre, el socialista Jospin (“les deportacions van ser decidides, planificades i realitzades per francesos”), han reconegut el paper de França en aquells anys foscos. Fins i tot l'església francesa s'afanya ara a demanar perdó per la seva connivència amb el règim de Vichy. Però hi ha una recança que perdura: per què Papon —i segurament uns altres com ell, amb carreres més discretes, amb un protagonisme menor— va continuar impeca-

blement la seva ascensió a l'administració, va tenir responsabilitats de govern, ha gaudit d'aquesta impunitat durant tant de temps?

Segons un sondatge de l'institut IFOP, el 67% dels francesos creuen útil el procés contra Maurice Papon. Però, més enllà de les virtuts pedagògiques sobre aquells anys, el judici de Bordeus no serà el lloc on es podran trobar respostes per a totes aquestes preguntes. Serà encara insuficient, doncs, perquè França es miri de cara al mirall.

Les actuacions obscures de Maurice Papon no van acabar amb el final del règim de Vichy. L'any 1961, essent Papon màxim responsable policíac de París, dos-cents algerians que havien participat en una manifestació van aparèixer ofegats al Sena.

Jordi Ferrerons